WENCKJE JONGSTRA, ILSE KLAVER EN
LUDO VAN DOORNIK

EEN LEESCULTUUR OP SCHOOL CREËER JE SAMEN

TOPICLIJST LEESCULTUUR MET VIJFTIEN ZICHTLIJNEN

Lezen krijgt momenteel landelijk alle aandacht in het onderwijs. Hoe ondersteunen we opgroeiende kinderen om blijvend gemotiveerde en vaardige lezers te worden? Recent heeft de Leescoalitie (2020) samen met verschillende organisaties uit het onderwijs, cultuur en jeugdgezondheid het manifest Oproep tot een ambitieus Leesoffensief geschreven. Ze onderstreept hierin het belang van een leescultuur: 'leesvaardigheid en een rijke leescultuur zijn belangrijke stabiliserende factoren voor een democratische samenleving' (p.6). Of leerlingen leesvaardig zijn, wordt al uitgebreid getoetst, maar hoe heb je als school nu een duidelijk beeld van je leescultuur? In deze bijdrage presenteren we een topiclijst die in het kader van het kortlopend NRO-onderzoek Leraren als leesbevorderaars geconstrueerd is.

LEESCULTUUR: IT TAKES A VILLAGE TO RAISE A READING CHILD

Stichting Lezen (2020) definieert Leesklimaat/leescultuur als: 'de mate waarin tijd en ruimte voor lezen en leesbevordering onderdeel zijn van het gezin, de kinderopvang, de school of de samenleving.' (p.71). Er kunnen dus verschillende contexten zijn waarbinnen er sprake is van een leescultuur. Als we de leescultuur op een school in beschouwing nemen, dan zijn er veel aspecten waarin een leescultuur doorschemert. De Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur (2019) beschrijft de volgende aspecten: 'Een leescultuur op school is bijvoorbeeld merkbaar aan een goede mediatheek, het gebruik van boeken en tijdschriften in de lessen, activiteiten met andere tekstvormen (...), ruimte voor vrij lezen en aandacht voor voorlezen. Op een school met een leescultuur zijn leesexperts te vinden en voelt elke leraar (...) zich medeverantwoordelijk voor het bevorderen van het lezen en de leesmotivatie.

Het plezier in taal is er zichtbaar: er zijn activiteiten rondom taal en lezen (...) Op een school met een leescultuur zijn leraren lezende voorbeelden. Er is een taalbeleidsplan waarin leesmotivatie een belangrijke plek inneemt' (Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur, 2019, p.42).

Een leescultuur kent dus vele kanten. Hoe kun je die kanten systematisch in kaart brengen, en -nog belangrijker- hoe kun je daaruit aandachtspunten voor leescultuurontwikkeling benoemen?

TOPICLIJST LEESCULTUUR MET ZICHTLIJNEN EN KIJKPUNTEN

Hogeschool KPZ verricht samen met teacher leaders van zeven basisscholen, Hogeschool Viaa, prof. dr. Roel van Steensel van de Erasmus Universiteit Rotterdam en Stichting Lezen een kortlopend NRO-onderzoek naar de leraar als leesbevorderaar. In dit onderzoek wordt gekeken naar hoe de kwaliteiten van de leraar als leesbevorderaar versterkt kunnen worden, waarbij zowel naar de leraar gekeken wordt als naar de context waarin deze functioneert. Het onderzoek is in volle gang. Vijftig leraren participeren. In het vooronderzoek is uitvoerig gekeken naar de context. Er bestond nog geen instrument om de leescultuur in kaart te brengen. Samen met docentonderzoekers en leraren is een topiclijst gemaakt die scholen kunnen inzetten om naar hun leescultuur te kijken. De lijst bestaat uit vijftien zichtlijnen waarbij eerder werk van verschillende organisaties als basis gediend heeft (Duo Onderwijsonderzoek & Advies, 2019; Kantar, 2020; Sterrenchecklist, zj; Stichting Lezen, 2020). Er wordt momenteel met de inzet van de topiclijst geëxperimenteerd op zeven basisscholen.

Topiclijst leescultuur

- het opnemen van leesbevordering als structureel onderdeel van beleid;
- leesbevordering bugetteren;
- het toewijzen van specifieke taken (taal-/leesspecialist, taalcoördinator, leescoördinator);
- het coördineren en evalueren van leesbevordering;
- het structureel professionaliseren van leraren op het gebied van leesbevordering;
- het voorhanden zijn van een divers aanbod van aantrekkelijke en toegankelijke boeken;
- het zorgdragen voor een aantrekkelijke en rustige leesomgeving;
- de mogelijkheid van leerlingen om zelf boeken te pakken en te lezen;
- het aansluiten op de verschillende ontwikkelingsniveaus en leesinteresses van leerlingen;
- het vasthouden aan een voorleesroutine; een vaste plek in het dagritme voor voorlezen;
- vrij lezen: het vasthouden aan een leesroutine (vrij lezen: leerlingen kiezen zelf een boek/tekst);
- lezen in het curriculum, anders dn vrij lezen en voorlezen door professional: het vasthouden aan een leesroutine;
- het organiseren van interactie over lezen;
- het deelnemen aan een lokaal leesbevorderingsnetwerk met gemeenten, scholen, bibliotheken en boekhandel;
- het verbinden van de thuissfeer en de schoolsfeer.

Iedere zichtlijnen heeft weer verschillende kijkpunten met een toelichting. Voorbeelden van kijkpunten zijn: inhoud, participatie, inbedding, status, visie, verantwoording, bereik, gerichtheid, doelen. De topiclijst kan ingezet worden bij schoolontwikkeling. Deze geeft zowel overzicht als inzicht. Voor iedere zichtlijn kan op een vijfpuntsschaal aangegeven worden in hoeverre betrokkenen tevreden zijn over hoe de lijnen zichtbaar zijn in de school (zeer ontevreden, ontevreden, niet tevreden/niet ontevreden, tevreden, zeer tevreden). Het invullen van de kijkpunten en vooral het voeren van het gesprek hierover in het team verheldert brengt de cultuur in beeld en is een professionaliseringsactiviteit op zichzelf.

De verschillende zichtlijnen van de topiclijst en bijbehorende actoren verduidelijken dat een cultuur samen gecreëerd wordt. Het gaat er dus niet alleen om of leerlingen lezen, ook een niet alleen om de kwaliteiten van de leraar op het gebied van leesbevordering; ook andere internen en externen maken de cultuur bloeiend.

LITERATUUR

Duo Onderwijsonderzoek & Advies. (2019). *Leesbevordering basisonderwijs 2019. Stand van zaken.* Stichting Lezen. (p.15)

Kantar. (2020). *Voorlezen in de kinderopvang: Onderzoeksrapport 2020.* Stichting Lezen. (p.12)

Leescoalitie. (2020). *Oproep tot een ambitieus Leesoffensief.* www.tijdvooreenleesoffensief.nl/

Raad voor Cultuur & Onderwijsraad. (2019). Lees! Een oproep tot een leesoffensief. Raad voor Cultuur/Onderwijsraad

Sterrenchecklist primair onderwijs (debibliotheekopschool.nl)

Stichting Lezen. (2020). *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar.* Stichting Lezen.

OVER DE AUTEURS

Wenckje Jongstra is associate lector en programmaleider taalstimulering op Hogeschool KPZ. **Ilse Klaver** is leraar en taalspecialist op KBS De Klimboom in Dronten. **Ludo van Doornik** is directeur van KBS De Klimboom in Dronten.